

Усаченко Олександр Олександрович,

к. держ. упр.,

докторант Інституту законодавства Верховної Ради України,

*помічник командира батальйону з правової роботи військової частини Збройних сил України,
м. Київ*

ORCID 0000-0002-5458-8976

УДК 351

doi: 10.34213/ap.19.01.27

СТАНОВЛЕННЯ ПАРАДИГМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Розкрито сутнісну складову парадигми сталого розвитку, яка заснована на об'єднанні трьох складових (економічної, соціальної та екологічної). Це передбачає збалансування соціальної, економічної та екологічної складових розвитку шляхом подолання їх еволюційної неорганізованості. Відповідно критерієм такого розвитку стає зростання інтегрованого соціально-економічно-екологічного потенціалу в умовах збереження та покращення за можливістю якісних показників навколишнього природного середовища, людського та економічного потенціалу.

Ключові слова: державне управління, сталий розвиток, парадигма, концепція сталого розвитку.

Постановка проблеми. Забезпечення сталого розвитку досягається збалансуванням соціальної, економічної та екологічної його складових. У такий спосіб відбувається принципове для людства подолання еволюційної неорганізованості, що передбачає збереження (як мінімум) та інтенсивний (як максимум) розвиток зазначених вище складових. При цьому подолання еволюційної неорганізованості зводиться насамперед до збалансованого подолання соціальної неорганізованості, економічної неорганізованості та екологічної неорганізованості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти системі державного управління сталим розвитком України, а також питання формування державної політики сталого соціально-економічного розвитку, механізми управління та забезпечення сталого розвитку досліджувались у роботах А. Антонова [1], О. Гордєєва [2], В. Ємельянова [3], В. Лагна [5], О. Лієва [6], О. Ляшевської [7], А. Надежденко [8], С. Полюшкіна [10] та П. Унгурияна [12].

Мета статті полягає у визначенні концептуальних засад становлення парадигми сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Термін “сталий розвиток” вперше введено в науковий обіг у Звіті комісії ООН з навколишнього середовища та розвитку у 1987 р. Доповідь до цього звіту мала назву “Наше спільне майбутнє”. Саме в її тексті знаходимо таку фразу: “Людство є здатним зробити розвиток сталим – забезпечити, щоб він задовольняв потреби існуючого покоління, не створюючи ризики для здатності майбутніх поколінь задовольняти свої потреби” [9]. За визначенням, наданим у Вікіпедії, сталий розвиток – це загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі. Парадигма сталого розвитку заснована на об'єднанні трьох складових (економічної, соціальної та екологічної) та включає в себе вимоги до захисту довкілля, соціальної справедливості та відсутності расової й національної дискримінації. Підхід, за якого в термін “сталий розвиток” вкладається лише неухильне зростання економічних показників країни, її галузей економіки та регіонів, а також інших територій, та безсистемно додають здійснення заходів щодо збереження довкілля та по-

ліпшення санітарних умов проживання, на думку одного із засновників цієї концепції Германа Дейлі, є не лише помилкою, а й профанацією [11].

Державна влада, забезпечуючи сталий розвиток, має визначити максимально можливі межі розвитку економіки та відповідне необхідне забезпечення для її функціонування, а також використання необхідних природних ресурсів. Останні мають бути оцінені та визначено розмір економічної системи як показник швидкості використання ресурсів. Після цього можна розрахувати час повної витрати ресурсів за умови збереження темпів економічного розвитку та, на цій підставі, сформувати державну політику з напрямками: визначення темпів витрат ресурсів, напрямів досліджень щодо створення заміників цих ресурсів, регулювання кількості населення тощо.

При цьому економічна система не може існувати без екосистеми, з якої черпає ресурси та в яку розміщає відходи власної діяльності. Тобто, довгострокове існування економічної системи можливе лише за умови досягнення динамічної рівноваги з довкіллям як за ресурсами, так і за відходами. Швидкість використання ресурсів не має перевищувати швидкості їх відновлення в екосистемі, а кількість відходів не має перевищувати можливості їх утилізації навколишнім середовищем [9].

Сталий розвиток передбачає збалансування соціальної, економічної та екологічної складових розвитку шляхом подолання їх еволюційної неорганізованості.

Критерієм такого розвитку стає зростання інтегрованого соціально-економічно-екологічного потенціалу в умовах збереження та покращення за можливістю якісних показників навколишнього природного середовища, людського та економічного потенціалу.

Низку поширених засобів соціального механізму забезпечення сталого розвитку наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Соціальний механізм забезпечення сталого розвитку

№ з/п	<i>Засоби забезпечення соціальної складової сталого розвитку</i>
1	Перехід до людиноцентристського соціально-економічного розвитку, зростання людського потенціалу
2	Підвищення показника індексу людського розвитку
3	Формування у суспільстві та збільшення складової частини середнього класу, оптимізація соціальної структури суспільства
4	Підвищення рівня зайнятості населення, зменшення безробіття
5	Покращання демографічної ситуації
6	Забезпечення конституційних прав соціального та правового забезпечення людини, розвиток громадянського суспільства
7	Перехід на європейські стандарти у сфері освіти та науки
8	Підвищення рівня охорони здоров'я нації, розвиток культури

Найбільш поширені засоби економічного механізму забезпечення сталого розвитку наведено в табл. 2, екологічного механізму забезпечення сталого розвитку – в табл. 3.

Фактично зміст таблиць 1–3 дозволяє доволі повно уявити сутність проблемних питань сталого розвитку за його основними складовими.

Економічний механізм забезпечення сталого розвитку

№ з/п	Засоби забезпечення економічної складової сталого розвитку
1	Впровадження інноваційної конкурентоспроможної соціально орієнтованої економічної моделі розвитку
2	Прискорення розвитку високотехнологічних еколого безпечних галузей економіки на засадах енерго- та ресурсозбереження, зокрема, шляхом підвищення ефективності інвестиційних процесів; реформуванні мінерально-сировинного комплексу
3	Розвиток економіки природокористування з використанням європейського досвіду сталого розвитку
4	Відновлення природного капіталу (земельного, водного, повітряного, лісового, морського, горного, заповідного та ін.)
5	Екологічно ефективне виробництво енергії, пошук та перехід на її нові не вуглеводневі види
6	Розроблення та застосування екологічно безпечних видів транспорту та транспортних комунікацій
7	Застосування ефективних технологій переробки та утилізації промислових, побутових та небезпечних (радіаційних, хімічних тощо) відходів
8	Розвиток економічних засобів упередження нераціонального природокористування та екологічних злочинів та ін.
9	Обґрунтоване застосування механізмів державного регулювання у сфері природокористування
10	Прогнозування сталого розвитку економіки країни у термінах, встановлених офіційно прийнятими документами

Екологічний механізм забезпечення сталого розвитку

№ з/п	Засоби забезпечення екологічної складової сталого розвитку
1	Забезпечення екологічно збалансованого розвитку довкілля
2	Формування та періодичний перегляд екологічної мережі
3	Збереження та відтворення природного біо- та ландшафтного різноманіття, розвиток заповідного фонду
4	Обґрунтоване використання невідновлюваних та відновлюваних природних ресурсів
5	Розроблення та застосування екологічно чистих та безпечних технологій природокористування
6	Попередження незаконного використання природних ресурсів
7	Широке розповсюдження екологічних знань на всіх освітніх рівнях
8	Своєчасне виявлення та вирішення проблем екологічної небезпеки, в тому числі засобами державного управління
9	Удосконалення державної системи моніторингу довкілля
10	Удосконалення екологічних нормативів з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу
11	Прогнозування сталого розвитку екологічної складової у термінах, встановлених офіційно прийнятими документами

Слід також зазначити, що ефективність вирішення проблем сталого розвитку значною мірою залежить від ефективності, результативності, оперативності, доброї організації та системності діяльності системи державного управління, а також відповідальності керівників та інших працівників її апарату.

Основним змістом концепції сталого розвитку є збереження капіталу як такого, що створений людством (штучний капітал), так і того, що є природним. Для досягнення сталого розвитку необхідно збільшувати загальну суму цих капіталів. Така ситуація у роботі [9, с. 72] визначена як “слабка сталість”, оскільки вона передбачає взаємозаміну зазначених складових капіталу. Термін “сильна сталість” означає збереження обох цих складових та їх збільшення. Цей термін, на думку фахівців, більш відповідає концепції сталого розвитку.

Заслужує на увагу питання щодо рівня розвитку міжнародної спільноти в контексті реалізації концепції сталого розвитку. Міжнародне законодавство дозволяє використовувати екологічні ресурси певної країни іншими. Таки чином реалізується взаємозаміна та взаємодоповнення зазначених вище складових капіталу сталого розвитку – штучного та природного [9].

Серед основних проблем реалізації механізму сталого розвитку також визначено такі:

- незбалансованість застосування засобів економічної, соціальної та екологічної складових цього механізму;
- велика залежність сталого розвитку від фінансового механізму в силу великих витрат на збереження довкілля та захист природного середовища, а, відтак, й постійна критичність щодо збалансованості екологічної складової;
- меншою мірою існує така ж проблема щодо соціальної складової сталого розвитку;
- недостатньо високий рівень екологічної освіти населення;
- наявність у національній проблемі сталого розвитку суттєвої світової складової, яка потребує постійно бути у курсі виникнення та стану вирішення світових економічних, екологічних та соціальних проблем;
- відношення керівництва країни та органів державної влади до проблем сталого розвитку та інші.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, у результаті проведеного дослідження розкрито сутнісну складову парадигми сталого розвитку, яка заснована на об’єднанні трьох складових (економічної, соціальної та екологічної). Це передбачає збалансування соціальної, економічної та екологічної складових розвитку шляхом подолання їх еволюційної неорганізованості. Відповідно критерієм такого розвитку стає зростання інтегрованого соціально-економічно-екологічного потенціалу в умовах збереження та покращення за можливістю якісних показників навколишнього природного середовища, людського та економічного потенціалу.

Список використаних джерел

1. Антонов А. В. Формування державної політики сталого соціально-економічного розвитку сільських територій як умова зростання якості життя сільського населення : автореф. дис. ... д-ра держ. упр. Рівне, 2013. 36 с.
2. Гордеев О. К. Механізми забезпечення сталого розвитку територіальної громади : автореф. дис. ... канд. держ. упр. Одеса, 2014. 20 с.
3. Ємельянов В. М. Розвиток партнерських відносин бізнесу і влади в системі державного управління сталим розвитком України: теорія, методологія, практика : монографія. Миколаїв : Вид-во Ємельянова Т. В., 2012. С. 356–403.

4. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (дата звернення: 17.04.2019).

5. Лагно В. Т. Механізми державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального та транскордонного співробітництва : автореф. дис. ... д-ра держ. упр. Маріуполь, 2015. 20 с.

6. Лів О. С. Формування механізму державного управління сталим екологічним розвитком регіону в системі раціонального природокористування : автореф. дис. ... канд. держ. упр. Київ, 2012. 20 с.

7. Ляшевська О. І. Державне регулювання валового регіонального продукту як чинник сталого розвитку регіону : монографія. Харків : Друкарня Мадрид, 2016. 199 с.

8. Надежденко А. О. Механізми державного управління реалізацією екологічної політики сталого розвитку : автореф. дис. ... канд. держ. упр. Донецьк, 2014. 20 с.

9. Никитёнок Ю. А. Государство как гарант устойчивого развития. Самоорганизация и организация власти. *Самоорганизация устойчивых целостностей в природе и обществе* : Материалы четвертого Всероссийского постоянно действующего научного семинара. URL: <http://pozdneyakov.tut.su/Seminar/a0100/index2000.htm#reference>

10. Полюшкін С. С. Управління сталим розвитком мегаполіса : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Дніпропетровськ, 2013, 20 с.

11. Сталый розвиток. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%B (дата звернення: 17.04.2019).

12. Унгурян П. Я. Інформаційна складова стратегії сталого розвитку України : автореф. дис. ... канд. держ. упр. Київ, 2012. 20 с.

References:

1. Antonov, A.V. (2013). Formuvannya derzhavnoyi polityky staloho sotsialno-ekonomichnoho rozvytku silskykh terytoriy yak umova zrostannya yakosti zhyttya silskoho naselennya. *Doctor's thesis*. Rivne [in Ukrainian].

2. Gordeyev, O.K. (2014). Mekhanizmy zabezpechennya staloho rozvytku terytorialnoyi hromady. *Candidate's thesis*. Odessa [in Ukrainian].

3. Emelyanov, V.M. (2012). Rozvytok partnerskykh vidnosyn biznesu i vlady v systemi derzhavnoho upravlinnya stalym rozvytkom Ukrayiny: teoriya, metodolohiya, praktyka. Mykolaiv: Yemelyanova T., 356–403 [in Ukrainian].

4. The Concept of Reforming Local Self-Governance and Territorial Organization of Power in Ukraine. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 1, 2014 No. 333-p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.

5. Lagno, V.T. (2015). Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnya stalym rozvytkom rehioniv na zasadakh rehionalnoho ta transkordonnoho spivrobitnytstva. *Doctor's thesis*. Mariupol [in Ukrainian].

6. Liev, O.S. (2012). Formuvannya mekhanizmu derzhavnoho upravlinnya stalym ekolohichnym rozvytkom rehionu v systemi ratsionalnoho pryrodokorystuvannya. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

7. Lyashevskaya, O.I. (2016). Derzhavne rehulyuvannya valovoho rehionalnoho produktu yak chynnyk staloho rozvytku rehionu. Kharkiv: Madrid [in Ukrainian].

8. Nadezhdenko, A.O. (2014). Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnya realizatsiyeyu ekolohichnoyi polityky staloho rozvytku. *Candidate's thesis*. Donetsk [in Ukrainian].

9. Nikityonok, Yu.A. (2000). Gosudarstvo kak garant ustoychivogo razvitiya. Samoorganizatsiya i organizatsiya vlasti. "Samoorganizatsiya ustoychivyykh tselostnostey v prirode i obshchestve": Proceedings of the fourth All-Russian permanent scientific seminar URL: <http://pozdneyakov.tut.su/Seminar/a0100/index2000.htm#reference> [in Russian].

10. Polushkin, S.S. (2013). *Upravlinnya stalym rozvytkom mehapolisa* [Management of sustainable development of the metropolis *Candidate's thesis*. Dnipropetrovsk [in Ukrainian].

11. Stalyy rozvytok. Vikipediya. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%B [in Ukrainian].

12. Unguryan, P.Ya. (2012). *Informatsiyina skladova stratehiyi staloho rozvytku Ukrayiny* [Information component of sustainable development strategy of Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

Usachenko O. O., PhD in Public Administration, Doctoral Student of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine, Assistant Commander of the battalion for legal work of the military unit of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv
ORCID 0000-0002-5458-8976

BECOMING A PARADIGM OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The article discloses the essential component of the paradigm of sustainable development, which is based on the combination of three components (economic, social and environmental). This involves balancing the social, economic and environmental components of development by overcoming their evolutionary disorganization. According to the criterion of such development, the growth of the integrated socio-economic-ecological potential in the conditions of preservation and improvement of the qualitative parameters of the natural environment, human and economic potential is increasing.

Ensuring sustainable development is achieved by balancing the social, economic and environmental components of development. Theoretical, methodological, practical aspects of the sustainable development in public administration system in Ukraine, as well as the formation of a state policy of sustainable socio-economic development, management mechanisms and sustainable development were explored in works, in particular: A.V. Antonova, O.K. Gordeeva, V.M. Yemelyanova, V.T. Lagna, O.S. Leeva, O.I. Lyashevskaya, A.O. Nadejenko, S.S. Polyushkina, P.Ya. Ungurean.

The paper objective is to determine the conceptual foundations for the formation of a sustainable development paradigm. Sustainable development involves balancing the social, economic and environmental components of development by overcoming their evolutionary disorganization.

The main content of the sustainable development concept is the preservation of capital as created by mankind (artificial capital) and that which is natural. In order to achieve sustainable development, it is necessary to increase the total amount of these capital.

It deserves attention to the level of the international community development in the context of the implementation the concept of sustainable development. International law allows the use of environmental resources of a certain country other. Thus, the interchange and complementarity of the aforementioned components of the capital of sustainable development, artificial and natural, are realized.

Among the main problems of the sustainable development mechanism implementation, the following are also defined:

- imbalance in the application of the means of economic, social and environmental components this mechanism;
- the great dependence of sustainable development on the financial mechanism due to the high costs of environmental protection and protection the natural environment, and, consequently, constant criticism regarding the balance of the ecological component;
- a lesser extent there is the same problem with regard to the social component of sustainable development;
- insufficiently high level of environmental education of the population;
- the presence in the national issue of sustainable development of a significant global component, which needs to be constantly informed about the emergence and state of solving world economic, environmental and social problems;
- the attitude of the leadership of the country and state authorities to the problems of sustainable development, and others.

Thus, according to the results of the study, the essential component of the paradigm of sustainable development, which is based on the combination of three components (economic, social and environmental), is disclosed. This involves balancing the social, economic and environmental components of development by overcoming their evolutionary disorganization. According to the criterion of such development, the growth of the integrated socio-economic-ecological potential in the conditions of preservation and improvement of the qualitative parameters of the natural environment, human and economic potential is increasing.

Key words: public administration, sustainable development, paradigm, concept of sustainable development.

Надійшла до редакції 24.03.2019 р.